A TÁRSADALMI REND MEGÚJÍTÁSA

QUADRAGESIMO ANNO:
XI. PIUS PÁPA
SZOCIÁLIS KÖRLEVELE

Ismerteti a MAJLÁTH-KÖR, a kat. főiskolások Szakosztályának szociális csoportja

„A proletárok igen nagy tömegei a túlgazdagok csekély számával szemben megcáfolhatatlan bizonyitéka annak, hogy a földi javak a mi korunkban, az indusztriálizmus korában, amikor oly bőségesen termelnek értékeket, nincsenek helyesen elosztva és nem megfelelően szolgálják a különböző osztályokat. Azért tehát minden erőfeszítéssel oda kell hatni, hogy a termelt javak csak méltányosan halmozódjanak a birtokosoknál, ellenben bőségesen jussanak a munkásoknak.“

Proletárok megváltása

A keresztény
államoknak kötelességük

a magántulajdon szerzésének kedvezni és minél többet annak megszerzésére indítani. *Hiszen elsőrangu előnyök származnak belőle. Először is* ***a javak helyes megoszlása.*** *A társadalmi fejlődés ugyanis két osztályra bontotta a polgárokat s nagy ürt támasztott a kettő között. Egyik oldalon a hatalmasok s nagyon gazdagok pártja, amely az ipart és kereskedelmet egészen a kezében tartja s a termelés eszközeit a saját hasznára és javára forditja, az állami életben pedig jelentékeny hatalmat képvisel. A másik oldalon a gyöngék tömegei, elkeseredett lélekkel és a zendülésre folyton készen. Hamár most a szegény népben fölébresztjük a reményt, hogy ő is szerezhet magántulajdont ezen a földön, akkor a két osztály lassan közeledik egymáshoz és megszünik a kiáltó különbség a gazdagság és a nyomorusság között... Másik következmény* ***a föld termésének a fokozása.*** *Az emberek nagyobb szorgalmat és igyekvést tanusitanak, ha sajátukon dolgozhatnak, sőt* ***megszerezhetik a kezük munkájával megmüvelt földet,*** *amelytől önmagunknak és övéiknek nemcsak a mindennapi kenyeret, hanem bizonyos fölösleget is remélnek.* ***Ez a szorgalom természetszerüen fokozza a föld termékenységét és növeli a közvagyont.*** *Ebből folyik aztán a harmadik nagy előny. Ahol az ember született, ahoz a hazához ragaszkodik s a saját hazáját idegen országért sohasem cserélné el, ha a haza a megélhetéshez szükségeseket nyujtani tudná. A mondott előnyöket persze csak úgy lehet elérni, ha a magántulajdont embertelen közadókkal és közterhekkel tönkre nem teszik. (Rerum novarum.)*

PROLETÁROK MEGVÁLTÁSA.

A kereszténység ideje óta megszoktuk, hogy a megváltás szót theologiai értelemben vegyük. A görög-római pogány időkben a rabszolga felszabadítását, szabaddátételét, szabadságának visszavásárlását jelentette, A krisztusi megváltásra először szent Pál alkalmazta. Az akkori keresztények azonnal értették egész jelentését és tartalmát. S mikor a körlevél a modern társadalom elnyomott rétegeinek a tényleges helyzetével foglalkozva ezt a szót használja, szemébe mondja a világnak, hogy szemérmetlen önzésével a pogányidők szégyenteljes rabszolgasorsába nyomta vissza az emberiség nagyobb részét, megfosztotta legtermészetesebb jogaitól, megalázta személyi méltóságában. *A megváltás a mai proletár számára ugyanolyan nagyjelentőségű, mint a szabadság visszanyerése volt a pogány rabszolga számára, akit az akkori társadalom közönséges tárgy, dolog gyanánt kezelt.*

„A proletárok megváltása az a cél, amelyet a mi elődünk, mint parancsoló szükségességet kitűzött. Most annál inkább kell ezt hangsúlyoznunk és sürgetnünk, mert a pápa üdvös intelmei bizony gyakran feledésbe mentek, mert vagy szándékosan agyonhallgatták, vagy keresztülvihetetleneknek tartották, pedig igenis keresztülvihetők s megvalósitásuk egyenesen szükséges.“

XIII. Leó negyven évvel ezelőtt ugyanezt követelte, *„de üdvös intelmei bizony feledésbe mentek, vagy szándékosan agyonhallgatták.“* A tömeg érdekében felemelt, igazságot követelő pápai szózat süket fülekre talált. Sokan szép álmadozásnak, vagy jámbor óhajtásnak vették csak s a komoly megvalósítás kötelességét maguktól elháritották. *Rettenetes felelősség terheli azokat, akik most is így akarnak eljárni és az idők parancsolta, határozott tettek helyett egy lemondó vagy elháritó kézmozdulattal vissza akarnak vonulni.*

A proletárizált munkástömegek helyzete XIII. Leó óta javulást mútat. Részben a szakszervezeti mozgalmak, részben pedig az állami szociálpolitika, ha tökéletlenűl is, de letagadhatatlanul hoztak intézkedéseket, melyek a viszonyok enyhülését jelentik.

„Kétségtelen a munkások helyzete jobbrafordult és sok tekintben emelkedett különösen a műveltebb és nagyobb országokban.“

A munkásság helyzetét sötétre szokták festeni. Van is eb-

ben sok igaz. Különösen a mai nagy munkanélküliség idejében nehéz ezeket a színeket mellőzni, de az tény, hogy a munkásság összehasonlíthatatlanúl jobban van most, mint volt 50, vagy 100 évvel ezelőtt. Tényleges bevétele nem nagy ma sem, de jelentékenyen nagyobb, mint az emlitett időkben. Azonkivül a munkaidő is lényegesen rövidebb. Az embertelen, régebb általánosan szokásos tizenhétórás munkanap helyett ma a nyolcórás munkanap van érvényben. A mai rettenetes gazdasági válság szomorú valóságai között is annyit meg kell állapítani, hogy:

„az a tömegnyomor, amelyet még XIII. Leó elrettentő szinekben maga körül látott, ma már ugyanabban a mértékben nincs meg.“

Az elszegényedés azonban mindezek ellenére folyamatban van. S ha a világ nem tér észre és okos belátással a szükséges intézkedéseket sürgősen nem teszi meg, már a közeljövő súlyos veszélyeket hozhat.

A körlevél megállapításai nem maradnak meg az úgynevezett ó-kapitálista országok munkásai helyzetének rajzánál. Ugyanis egészen másképp állnak a dolgok azokban az országokban, ahol az iparkapitálizmus az ujabb időkben indult fejlődésnek.

„Mióta a modern technika és a gyáripar további nagy területekre, úgy az új településekre, mint a Kelet régi kulturállamaiba útat talált és ott megállapodott, a proletárok száma ismét hihetetlenül megszaporodott s keserves panaszuk az égbe kiált.“

Latin-Amerika államai a világháboru alatt rohamosan *indusztriálizálódtak,* ugyanez mondható a Kelet régi kulturállamairól, nevezetesen *Kináról, Japánról, Indiáról,* melyeknek végtelen területén a kezdődő indusztriálizmus minden borzalma és lelketlensége a föld összlakosságának majdnem felét kitevő sűrű népességet a proletársorsnak a nyomorával fenyegeti. *A proletárok száma hihetetlenül megszaporodott ezekben az országokban s a fiatal és nekiszabadult kapitálizmusnak ugyanazok a bűnei ismétlődnek, amelyek annak idején megkinozták a Nyugat s elsősorban Anglia tömegeit.* Ugy látszik, az emberiség nem akar tanulni, az emberi önzés a régi brutális formájában tombol megint. Itt a helyzet egészen azonos azzal, amit XIII. Leó annak idején maga körül látott.

A távol keleti és nyugati részeken végbemenő pogány ipari gazdaság áldozatainak helyzetéhez mindenben hasonlók a földmivelő népesség gazdasági viszonyai és élelföltételei. Az ipari munkásság nagy tömegei az embertelen proletársors szenvedéseit nyögik, de

„számukat növeli a földmunkások óriási serege, akik a legalacsonyabb életszinre szorúltak és a legkisebb reményük sincs, hogy valaha is egy darabka földet a magukénak mondhassanak, tehát örökre a proletársorssal vannak eljegyezve, ha jobb belátás nem érvényesűl és hatásos intézkedések nem történnek.“

A körlevél a *telepités* nagy fontosságu kérdését veti föl ezzel. A megoldás részleteit nem körvonalazza, mert ami például jó és alkalmas lehetett volna *Spanyolországban,* esetleg keresztülvihetetlen máshol, *de a telepitést, hogy minél többen legalább egy darabka földet magukénak mondhassanak, mint sürgető keresztény kötelességet állitja oda a megoldandó társadalmi problémák közé.* Itt két irányadó elvet szögez le: 1. *A keresztülvitelben „érvényesüljön a jobb belátás*.“ Az ország összlakosságának egész kulturális és gazdasági életére kiható ilyen fontos kérdésben nagy lelkiismeretlenség és az ország érdekeinek egyenes elárulása, ha soviniszta célú, vagy épen személyi vagy pártérdekek kiszolgálására is alkalmas földreformmal kisérleteznek, ahogy az a háboru utáni időkben több helyen történt. 2. *„Hatásos intézkedések“ foganatosittassanak,* mert a félmegoldások, a tessék-lássék földosztogatások, a nem őszinte és nem erélyes operációk csak megkerülései a bajnak, további igazságtalanság azzal a kegyetlen szándékkal, hogy a földtől megfosztott földmunkások maradjanak *„örökre a proletársorssal eljegyezve.“*

„A szegénység és proletársors nem azonos fogalmak.“

Nyomoruságot minden társadalmi rétegben találhatunk, az elszegényedés proletársorshoz vezethet, de *a proletársors elsősorban nem az anyagiaknak rövidebb vagy tartósabb hiányában áll. Nem a pillanatnyi vagy hosszabb ideig maradó szegénység tesz valakit proletárrá, hanem az, hogy a társadalom testéhez szerves gyökérzet nem köti.* Kitépett, egyedül áll, társadalmi helyzetének tartós, állandójellegü biztosítéka nincsen. Vannak munkások, akik tisztességes keresettel rendelkeznek s mégis proletárok. Azok a tűrhető, sőt a jelenben esetleg jó anyagi helyzetük ellenére is. Mert *proletár mindenki, akinek megélhetése, egzisztenciája bizonytalanná válik abban a pillanatban, amelyikben jelenlegi jövedelme meggyengül, vagy megszünik.* Szociológiai értelemben ezt értjük proletársors alatt. A kivezetőút egyetlen iránya pedig az, hogy ezek az emberek a társadalom szerves tagozódásán belül gazdaságilag biztosított elhelyezkedéshez jussanak.

A proletársors megszüntetése magántulajdonhoz való juttatással

Világos, hogy ilyen gyökeres megoldást csak egy új társadalmi rend hozhat. A társadalom mai rendje erre képtelen. Erről az új társadalmi rendről, a hivatásszervezetek szerint való tagozódásról a körlevél később tárgyal. *Itt még mindig a magántulajdon kérdésével függnek össze a problémák s ezért a proletáriátus kérdését is ebben a vonatkozásban veszi.* Anélkül, hogy a bizonytalan sors lelki és testi szenvedéseire itélt tömegek helyzetének megjavítását ezzel végérvényesen elintézettnek és biztosítottnak venné, sürgeti a magántulajdon igazságosabb elosztását.

„A proletárok igen nagy tömegei a túlgazdagok csekély számával szemben megcáfolhatatlan bizonyítékai annak, hogy a földi javak a mi korunkban, az indusztriálizmus korában, amikor oly bőségesen termelnek értékeket, nincsenek helyesen elosztva és nem szolgálják a különböző osztályokat.“

Közismert és sokszor felháborító tényekre történik itt utalás. Fejlett gazdasági életünk mindent bőségesen termel. A raktárak tömve vannak. Élhetne mindenki tisztességesen, ha a profitéhség szemérmetlen uralma nem volna. *A következtetés tehát csak az lehet, hogy ha a bőségesen termelt javak mellett is az igazságtalan elosztás következtében a proletárok nagy tömege áll szemben a jóllakott túlgazdagok elenyészően kis számával, akkor a multnak ezt a súlyos társadalmi bűnét a helyesebb elosztásnak a jövőből el kell tüntetnie.* Ez a „Tőke és munka“ cimü fejezetben adott fejtegetéseknek is a gyakorlati alkalmazása. A termelt javakból a munkásnak is meg kell kapnia az őt megillető részt.

„Ezért legalább ezentúl minden erőfeszítéssel oda kell hatni, hogy a termelt javak csak méltányosan halmozódjanak a birtokosoknál, ellenben bőségesen jussanak a munkásoknak.“

A körlevél azt mondja, hogy „*bőségesen jussanak a munkásoknak*“. Vannak, akik emiatt a kitétel miatt aggodalmaskodnak. Féltik a gazdasági élet fejlődését. Felhozták és felhozzák, hogy a munkás ilyen lehetőségek között hamarosan vagyonra tehet szert és nem fog dolgozni. Ezek gondolhatnak a francia társadalomban olyan tipikusan kifejlődött erős kistőkés-osztályra. A világnak lelki beállítottsága azonban nem egyezik mindenütt a francia tőkésnek ezzel a sajátságával. Érvényes és áll, amit a körlevél ezzel kapcsolatban mond, hogy „az ember munkára van

teremtve, mint a madár repülésre“. Ezzel az aggodalommal a kérdést nem lehet megkerülni. Munkáskéz mindig lesz.

Némelyeknek meg az a nehézségük, hogy a nagyobb jövedelemmel együtt megnőnek a bérmunkásság igényei is. *De ma a kénytelenség miatt a munkás igényei az emberi életszínvonal alatt állanak s ha megnövekednek, azt csak üdvözölni lehet.* Még azzal is lehet számolni, hogy igényei a föltétlenül szükségeseken túlra is ki fognak terjedni. Normális gazdasági viszonyok között gazdasági hátrányt nem jelent ez sem.

A magántulajdonhoz juttatás, a proletártömegek számára a nagyobb jövedelem megteremtése azonban önmagában még nem jelenti a proletárok megváltását. Szükséges elengedhetetlenül a jövedelem megfelelő felhasználása, ami elsősorban az erkölcsi neveltségtől, magatartástól függ. A körlevél hangsulyozza is a takarékosságot, az okos gazdálkodást s különösen aláhuzza az emberrel született családias érzést és ragaszkodást. Ezeknek az érzéseknek és hajlamoknak az ébrentartása alkalmas arra, hogy az igények szükséges korlátozásával járó önfegyelmezésnek és lemondásnak teherszerü jellegét, a kényszerüség keserü ízét elvegye. Közepes vagy mérsékelt bevétel mellett is józan életmóddal, a fogyasztás észszerü szabályozásával, elérhetik a munkások azt, hogy

> **„családi vagyonkát megtakaríthassanak, azt okos kezeléssel szaporitsák ... így a lét bizonytalanságából, a valódi proletársorsból szabadulva, nemcsak az élet viszontagságaival megküzdhessenek, hanem az a vígasztalódásuk is meglegyen, hogy haláluk után övéikről valahogyan gondoskodva van.“**

Mindezzel a körlevél nem mond újat: „*mindezt a mi Elődünk nemcsak érintette, hanem világosan és érthetően nyilvánitotta s mi a jelen körlevélben újra hangsulyozzuk“.* Ez az ismétlés a tettet sürgeti. *Az emberiség nagyobb része áldozatul esett egy pogány társadalmi és gazdasági rendszer önző törekvéseinek. A materiálista gondolat elhatalmasodása rabszolgaságra vezetett. A gazdasági függőség fojtó szoritásában fuldokolnak a széles rétegek. Az ínség és nyomában az elkeseredés nő. Hallatszik a kiszipolyozott, a szabadság jelszava alatt minden szabadságuktól megfosztott, külső kápráztató kulturánk idejében a legtermészetesebb és legelemibb életlehetőségektől is elzárt proletárok erősödő nyugtalansága. Kenyeret, levegőt, emberhez méltó életet, Istenadta jogukat követelik. Elméleti megállapítások, meddő vitatkozások, érzelmes sajnálkozások vagy tehetetlen vállvonogatások nincsenek helyükön: itt azonnali bátor és áldozatos tettek kellenek.* A következő sorok erős figyelmeztetések. Nem festi az ördögöt a falra, de az álmosságból fel akar rázni. Rámutat nyiltan az igazságtalanságok miatt előállott helyzet tarthatatlanságára. Minden

halogatás kérlelhetetlenül a fenyegető, a bűnös érzéketlenséggel az emberiség feje fölött meggyüjtött ítéletet sulyosbítja és hozza:

„Ha férfiasan és haladéktalanul nem vállaljuk a végrehajtást, ne áltassuk magunkat, hogy a közrend, az emberi társadalom békéje és nyugalma a felforgató hatalmak ellen megvédhető.“

KÖVETKEZIK:

Az igazságos bér.

VÁZLAT ÉS ADATOK.

XI. Piusz pápa körlevelében a proletárok megváltása kérdésével kapcsolatosan leszögezi, hogy *minden dolgozó emberi családnak Istentől kapott jogos igénye van legalább akkora magántulajdonhoz, amely a válságos időkben megadhatja neki az élet legszükségesebb föltételeit.* Ennek a jogos igénynek elismerése s a keresztény társadalmi reformmozgalmak céljaként való megjelölése „parancsoló szükségesség“-gé teszi a proletárok megváltása kérdésében a jelszónak valóraváltását: ***„magántulajdont minden dolgozónak!“***

I. A magántulajdonhoz való juttatás részleges megoldásaként a körlevél konkréte ***a telepítés*** *nagyjelentőségü kérdésére mutat reá.* Tudniillik a dolgozók óriási seregének, „akik a legalacsonyabb életszintre szorultak“, „a legkisebb reményük sincs, hogy valaha is egy darabka földet a magukénak mondhassanak, tehát örökre a proletársorssal vannak eljegyezve, ha jobb belátás nem érvényesül és hatásos intézkedések nem történnek“.

1. A telepes-mozgalom időszerüségét *Carl Degen* német mérnök igazolja, aki a német ifjúság *Lodsenrufe* c. közlönyének 1932. augusztusi számában *a Gladbach-Rheydt-i telepes-munkáról* adott beszámolót és gyakorlati képet. Reális eredményei miatt részletesebben ismertetjük:

Degen mérnök és segítőtársainak vállalkozását 1931-ben a német katholikus ifjúsági mozgalom indította be és támogatta. Tervük keresztülvitelén kezdetben 20 önkéntes munkás dolgozott, jelentése idején azonban több csoportban már közel 300 munkanélküli jutott foglalkozáshoz.

Vállalkozásuk abból az alapgondolatból indult ki, hogy a telepítés eszméjéért harcolni, feltétlen katholikus feladat. Emellett azonban, belátták azt is, hogy míg egyrészt a munkanélküli segély nem elég ahoz, hogy abból egy fel-

nőtt ember (nem is beszélve családjáról) tisztességesen megélhessen, másrészt az anyagi támogatás még ha elégséges volna is, a pozitív elfoglaltságnak belső értékét sohasem pótolhatja. A munka nemcsak teher, hanem alapja az önmegbecsülésnek, a testi-lelki egészség megtartásában döntő tényező. Ha az ember elveszti a munka lehetőségét, elsorvad az önbizalma s az élethez való kedve is.

A telepes mozgalomnak egy másik elgondolása, hogy egészségtelen és természetellenes állapot az, amikor az asszonyok kénytelenek gyárakban és irodákban dolgozni, míg a férfiak munkanélkül ődöngenek az utcákon.

A telepes mozgalom e két visszás helyzet megoldását jelenti. Az asszony visszakerül a gyárak és irodák nem neki teremtett légköréből a tüzhely mellé s a gyermekek neveléséhez, amivel a férfiak elhelyezkedését segíti elő egy munkahely felszabadításával.

A Gladbach-Rheydt-i telepes mozgalom a fenti elgondolást a következőkben tette valósággá:

A telepes munka vállalói munkanélküli ipari munkások, akiket a vállalkozás 15, egyenkint 20 emberből álló csoportba osztott. Mindegyik naponként hat órát dolgozik ellenszolgáltatás nélkül a másik javára. Ezenkivül minden tag 5 éven keresztül bruttó jövedelmének 5%-át a vállalat céljaira adja.

A vállalt munka mindenekelőtt a mozgalom rendelkezésére álló 110 hold cserjés terület irtásából, planirozásából, körülárkolásából és az odavezető közlekedési útak megépítéséből állott. Ezekután indult meg a tulajdonképpeni építés. Az anyaghoz leállított gyárak lebontása utján jutottak. A beton-, kőmives-, asztalosmunkát a teleptulajdonosokból alakított külön csoport végezte.

A telep maga két holdnyi, rajta a ház 5 helyiséggel, pincével, ólakkal. S mindez 1700 márka (68,000 lej), míg rendes körülmények között meghaladná a 3500 márkát (140.000 lejt).

A telepes tehát önként vállalt munkája ellenében házhoz és 2 hold földhöz jut, ami részére 1700 márka megterhelést jelent. Ennek a megterhelésnek azonban megvan a fedezete. Minden telepes, aki a munkálatoknál dolgozott és és arravalóságát megmutatta, munkanaponként 1.50 márka (60 lej) értékű bont kap (egy évre 450 márkát, 18000 lejt), amit az állam a Brüning-féle rendelet értelmében bevált. Ha a családból még valaki dolgozik, ugyancsak ennyi fizetést kap. Így az a munkanélküli, aki a vállalatba belépett, közel négy év alatt két holdnyi tehermentes telephez juthat. De Degen mérnök gondolt arra az eshetőségre is, hogy a politikai helyzet változása a számukra törvényileg biztosított napi 1.50 márka értékű bon kifizetését lehetetlenné teheti. A telepes mozgalom akkor sem hal meg, mert ha a telep megterhelését jelentő összeget a magánpiacon is kellene felhajtani s ha kölcsönre 7%-os kamatot is számítunk, a havi megterhelés nem haladja meg a 10 márkát (400 lejt). Ez az összeg pedig még igy is sokkal kisebb, mint amennyit a telepes munkanélküliek eddig csak a lakásért fizettek a gyárvárosok munkásnegyedeiben.

A telepes viszont új helyzetében a maga ura, háza egészséges és világos, családja békés és nyugodt életet él. S mindig megvan a reménysége, hogy a kisföld kenyerét s igy az élethez feltétlen szükségeseket biztositja.

Az államok jóakaratához és belátásához kiált a telepes mozgalom jelszava: **„Földet a proletároknak“.**

2. A körlevélnek a „proletárok megváltása“ cimü fejezete kétségtelenül főleg az ipari proletáriátus nyomorú helyzetének javítását célozza elsősorban. Kiemeli, hogy amióta az indusztriálizmus a kelet régi kulturállamaiba útat talált s ott megállapodott, a proletárok száma hihetetlenül megszaporodott s keserves panaszuk az égbe kiált! De siet rámutatni arra is, hogy *a proletárok megváltásának kínzó problémája nem szorítkozhatik kizárólagosan az ipari munkanélküliekre, hisz „számukat növeli a földmunkások óriási serege“, akiknek hasonlóképpen a legkisebb re-*

ményük sincs meg arra, hogy „egy darabka földet a magukénak mondhassanak“.

a) A háboru előtti liberális államok törvényhozásában a földmunkás proletáriátus megváltását célzó intézkedéseket találunk ugyan, de azoknak alkalmazása nem tudta áthidalni azokat a mérhetetlen igazságtalanságokat, amelyek a földmunkások nagy tömegeit érték.

b) Az újabb időkben a telepítés szükségessége parancsolóbb erővel lépett fel. A körlevél is kiemeli, hogy földmunkásaink „örökre a proletársorssal vannak eljegyezve, ha jobb belátás nem érvényesül s hatásos intézkedések nem történnek“.

Ennek a telepes mozgalomnak a szolgálatába állt *Aczél József jászárokszállási esperes. Kisbérleti uton juttatott földet proletársorsban tengődő magyar földmunkásoknak.* 1929-ben 1200 holdnyi telepen 89 családot telepített le, akiknek legnagyobb része szorgalmasan fizeti az előirt törlesztéseket. Most ujabb telepítési akcióba fogott. A Jászárokszállás közelében, Hevesmegye határán elterülő birtokot szerezte meg kisbérleti uton telepesei számára. Telepeseit 5 bérlőcsoportra osztotta. Az első csoportba a birtok volt intézőit és cselédségének maradványát sorozta be kb. 500 holdnyi bérlettel, a második csoportba a jászárokszállási telepeseket 490 holddal, a harmadikba a karáncsondiakat 360 holddal, az ötödikbe az adácsiak kerültek. Minden bérlőcsoporttal külön társaságot alakitott. Ezek külön-külön 5 tagu vezetőséget választottak. Mindegyik csoport megválasztotta a maga elnökét, pénztárosát, gazdáját és két bizalmiját. Ezek az öttagu direktoriumok igazitják a csoportok ügyeit. A külön csoportok a maguk keretén belül egymásért garanciát vállaltak s a kis direktoriumoknak megadták a jogot, hogy csak azokat vegyék be csoportjukba, akiket ismernek s akikért jót állanak. Sem a birtok eddigi alkalmazottai, sem a négy faluból jelentkezett telepesek közül senkisem lett földönfutóvá, de a szociális feszültség igen nagyot enyhült. Aczél esperes telepítési akciójának eredménye számokban beszél: az Olga-major 2300 holdján eddig 46 család élt, ma több mint 200 család kap megélhetést.

c) A telepítési mozgalomnak szükségét már az államok is érzik. Nem marad pusztán szociálpolitikai elgondolás, hanem a nehéz idők sok reformeszméje közül mint realizálható terv mindjobban az államvezetőségek érdeklődésének homlokterébe kerül. Brüning szükségrendelete azt célozta, Gömbös Gyula nemzeti munkaterve is ezen alapszik.

II. *A körlevél elgondolása szerint a földmunkásproletárok megváltását célzó másik eszköz:* a ***földreform.*** *Ennek az összlakosság eltartása szempontjából a kisbirtok szabad fejlődését és természetes szaporodását kell szolgálnia s becsületesen oda kell hatnia, hogy a nagybirtok elveszítse politikai jelentőségét és csupán mint gazdasági tényező szerepeljen, amelynek megmaradása felett kizárólagosan csak a rentabilitás dönt.* Ezért az ország egész kulturális és gazdasági életére kiható ilyen fontos kérdésben lelkiismeretlenség és az ország érdekeinek is elárulása, ha soviniszta célu vagy éppen személyi, ill. pártérdekek kiszolgálására alkalmazott földreformmal kisérleteznek, ahogy a háboru után elsősorban az utódállamokban történt. Pl.:

1. Jugoszláviában: *Vesenjak* agrárreform-miniszter a *„Deutsches Volksblatt“* munkatársának igy nyilatkozik: „A hadügy- és a belügyminisztérium elsősorban a dobrovalyácok igényeinek kielégítésére törekszik. Ezeket a törekvéseket honorálni kell, ugyszintén azt is, mely a határok elnemzetiesitésére törekszik. Természetes, hogy *miután minden állampolgár egyenlő, nincsen semmi akadálya annak, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó polgárok is földeket kapjanak. Ezeknek a kielégitése azonban csak* ***harmadsorban*** *történik.“* Így kétségtelen az, hogy a földreformot politikai célok befolyásolták. A dobrovalyácok (hadi önkéntesek) átlag 7,6—8,9 kat. holdat, a hazai telepesek 9,1, az idegen országból jött telepesek (mind szerbek) pedig 8,4 kat. holdat kaptak. Csak e két osztály kielégitése után jöttek számitásba a helybeli földnélküliek, akik azonban igy is alig 1,9 kat. holdnyi „birtok“-hoz jutottak hozzá. Ennek a felfogásnak pedig az volt az eredménye, hogy 1924 első három hónapjában Jugoszláviából 5636 földmunkás vándorolt ki Amerikába s ezek közül 3341 vajdasági volt, hol a kisebbségek nagyobb számban élnek.

2. Szlovenszkóban is igy volt, csak egy jellemző példát: Pálffy Béláné Batthyány Blanka pusztatőnyei 600 holdas birtokát *Galgóczy* Antal 30 év óta birta haszonbérbe. 1925 októberében, midőn Galgóczy Antal a birtokot már megmüvelte s nagyobb részt már be is vetette, megjelentek nála a földhivatal emberei Bulgáriából ide visszatelepitett 9 cseh családdal és 8 napi határidőt adtak neki, hogy addig családjával, összes felszerelésével és 15 családos alkalmazottjával hagyja el a birtokot, mert különben kidobják s azt a 9 családnak adják át. Galgóczy Antal családjával, gazdasági felszerelésével és 15 alkalmazottjával ott is hagyta a birtokot. Alig tudott lakást kapni. Felszerelését kénytelen volt sürgősen, veszteséggel eladni. Uj bérletet nem tudott kapni s kereset nélkül maradt. *Így kellett 16 családnak elhagyni a birtokot csak azért, hogy ott 9 cseh család éljen tovább.*

3. A romániai földbirtokreformot az u. n. Garofild-féle törvény alapján hajtották végre. Mégpedig külön törvény intézkedett az erdélyi és külön a régi királyságbeli agrárreform módjáról és eszközeiről,

A kisajátitás szempontjai a következők voltak: a) Az erdélyi agrárreform törvény szemben a régi királyságra vonatkozó törvénnyel a kisajátitás céljaként a kisbirtokok és községi legelők szaporitását, terjedelmének kiegészitését, a nemzeti ipar fejlesztését, munkások, kis egzisztenciák számára kisgazdaságok létesitését jelöli meg, holott Erdély a birtokmegoszlás szempontjából Európában a harmadik, mig a Regát a nyolcadik helyet foglalta el; ipara fejlettebb volt és a kis egzisztenciák helyzete jóval kedvezőbb, mint a régi királyságban. A törvény világosan a nemzeti kisebbségek ellen irányult. *„Az erdélyi agrárreform által nemcsak egy szociális igazságtalanság reparálódik, hanem lefektettetnek a román elem emelésére és megerősitésére szükséges alapok, az agrárreform Erdélyben ebből, azaz nemzeti szempontból tekintendő.“* (N. Baţaria szenátor nyilatkozata.)

b) *Az erdélyi földbirtok kisajátitások messze tulhaladták az igényjogosultak földszükségletét.* (Kisajátitottak 3,118,570 kat. holdat és az igényjogosultak között kiosztottak 632,923 holdat) A fennmaradt kisajátitott földeket az agrárreform végrehajtása után különböző rezervák cimén az állam vette birtokába.

c) *Nemzetgazdasági szempontból már ezek is sulyos hibák voltak. Ehhez járul még az, hogy a közbirtokokat, egyházak stb. kulturális célu vagyonait is kiméletlenül elvették.*

„Az agrárreform — irja Scotus Viator — *nemcsak a magyar birtokosokat tette tönkre, hanem az egyházakon keresztül az egész magyar értelmiségi osztályt és néha a nemzeti bosszu látszatát keltette.“*

III. *A magántulajdonhozjuttatás, melyet a pápai körlevél jelen szakasza sürget, a nemzetgazdaság igényeinek is legjobban megfelel.* Mezőgazdasági és kertgazdasági kultura tekintetében a kisbirtok, ha az kellőkép nevelt, magasabb kulturáju parasztság

kezébe kerül, túlszárnyalja a nagybirtokot. Mindenütt, ahol arról van szó, hogy egy bizonyos meghatározott területen érték termeltessék, a kis üzem válik be jobban. Mindenütt, ahol a nagybirtok felosztásra került s a földet öngazdálkodó parasztok kapták a kezükbe, akár örök magántulajdonban, akár járadékbirtok alakjában, vagy hosszabb lejáratu bérletben, annak minden egyes részét művelés alá fogták s nagyobb intenzitással művelték meg, mint ahogy azt a nagybirtok tette. Az állatállomány emelkedett, a nemesített tenyészfajok szaporodtak, ami ismét visszahatott a mezőgazdasági kultura emelkedésére. Ezenkivül erősen fellendült a gyümölcstermelés és a különböző kerti vetemények s ipari és kereskedelmi növények termesztése is. S mindenütt több embert látott el és foglalkoztott, mint a nagybirtok. (Migray J.)

Pl. az 1900. évi statisztikai kimutatás alapján Magyarország néhány megyéjében a birtok-megoszlás és a lakósság sűrűsége következő arányban állott:

M E G Y E	**Nagybirtok (1000 holdon felül) területe az egész terület %-ában**	**Száz hektár szántóra, kertre, szőlőre esett mezőgazdasággal és kertészettel foglalkozó egyén**
Fehér	63,5	23
Somogy	58,9	34
Bihar	50,8	38,5
Zemplén	50,4	36
Brassó	2,4	49
Beszterce-Naszód	3,7	59
Szeben	3,9	75
Udvarhely	5,7	64

Előző három röpiratunk:

I. A GAZDASÁGI ÉLET CÉLJA

II. A MAGÁNTULAJDON

III. TŐKE ÉS MUNKA

kapható a Majláth-Körnél, Kolozsvár, Egyetem-u. 10.

AZ
ERDÉLYI
TUDÓSITÓ

az erdélyi magyar katolicizmus korszerü folyóirata. Szerk.: Veress Ernő Kolozsvár, Monostor 12. Előfizetés egy évre 150 lej.

Nyomták a „Grafik-Rekord“ könyvnyomdában, Cluj-Kolozsvár,
Str. Universităţii 8. Telefon 11-65.